

9. Там само. – Ф. 11. – Оп. 1. – Спр. 2.
 10. Там само. – Ф. 30. – Оп. 18. – Спр. 2674.
 11. Там само. – Ф. 30. – Оп. 18. – Спр. 1728.
 12. Там само. – Ф. 156. – Оп. 2. – Спр. 153.
 13. Там само. – Ф. 30. – Оп. 18. – Спр. 1356.
 14. Там само. – Ф. 156. – Оп. 2. – Спр. 318.
 15. Там само. – Ф. 30. – Оп. 18. – Спр. 2688.
 16. Державний архів Тернопільської області. – Ф. 2. – Оп. 2. – Спр. 184.
 17. Там само. – Ф. 2. – Оп. 18. – Спр. 244.
 18. Eberhard P. Polska ludność kresowa. Rodowód, liczebność, rozmieszczenie / P. Eberhard. – Warszawa, 1998. – 215 s.
 19. Hoffman J. Przewodnik po Wołyniu / J. Hoffman. – Warszawa: Związek polskih towarzystw turystycznych, 1938. – 67 s.
 20. Krzyżanowski T. Polskie siły społeczne na tle stosunków narodowościowych na Wołyniu / T. Krzyżanowski. – Warszawa, 1938. – 45 s.
 21. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym / W. Mędrzecki. – Warszawa, 2005. – 356 s.
 22. Mędrzecki W. Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich: Wydaw. PAN, 1988. – 202 s.
 23. Muszałowska K. Miernik wychowania fizycznego młodzieży szkolnej / K. Muszałowska // Wychowania fizyczne. – 1933. – № 6–8. – S. 102–128.
 24. Nowodworski W. Województwa wschodnie w świetle tytułów książek / W. Nowodworski // Rocznik Ziemi Wschodnich. – Warszawa: Wydawnictwo zarządu głównego Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich, 1938. – S. 131–144.
 25. Stobniak–Smogorzewska J. Kresowe osadnictwo wojskowe 1920–1945 / J. Stobniak–Smogorzewska. – Warszawa: Instytut Studiów politycznych PAN, oficyna wydawnicza RYTM, 2003. – 419 s.
 26. Zakrzewska A. Związek Strzelecki 1919–1939. Wychowanie obywatelskie młodzieży / A. Zakrzewska. – Kraków: Oficyna Wydawnicza “Impuls”, 2007. – 320 s.

References

1. Derzhavnyj arhiv Volyns'koi' oblasti. – F. 129. – Op. 1. – Spr. 2.
 2. Tam samo. – F. 333. – Op. 1. – Spr. 1.
 3. Derzhavnyj arhiv Rivnens'koi' oblasti. – F. 30. – Op. 20. – Spr. 173.
 4. Tam samo. – F. 156. – Op. 2. – Spr. 377.
 5. Tam samo. – F. 223. – Op. 1. – Spr. 20.
 6. Tam samo. – F. 30. – Op. 20. – Spr. 195.
 7. Tam samo. – F. 31. – Op. 1. – Spr. 1722.
 8. Tam samo. – F. 30. – Op. 20. – Spr. 180.
 9. Tam samo. – F. 11. – Op. 1. – Spr. 2.
 10. Tam samo. – F. 30. – Op. 18. – Spr. 2674.
 11. Tam samo. – F. 30. – Op. 18. – Spr. 1728.
 12. Tam samo. – F. 156. – Op. 2. – Spr. 153.
 13. Tam samo. – F. 30. – Op. 18. – Spr. 1356.
 14. Tam samo. – F. 156. – Op. 2. – Spr. 318.
 15. Tam samo. – F. 30. – Op. 18. – Spr. 2688.
 16. Derzhavnyj arhiv Ternopil's'koi' oblasti. – F. 2. – Op. 2. – Spr. 184.
 17. Tam samo. – F. 2. – Op. 18. – Spr. 244.
 18. Eberhard P. Polska ludność kresowa. Rodowód, liczebność, rozmieszczenie / P. Eberhard. – Warszawa, 1998. – 215 s.
 19. Hoffman J. Przewodnik po Wołyniu / J. Hoffman. – Warszawa: Związek polskih towarzystw turystycznych, 1938. – 67 s.
 20. Krzyżanowski T. Polskie siły społeczne na tle stosunków narodowościowych na Wołyniu / T. Krzyżanowski. – Warszawa, 1938. – 45 s.
 21. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym / W. Mędrzecki. – Warszawa, 2005. – 356 s.
 22. Mędrzecki W. Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich: Wydaw. PAN, 1988. – 202 s.
 23. Muszałowska K. Miernik wychowania fizycznego młodzieży szkolnej / K. Muszałowska // Wychowania fizyczne. – 1933. – № 6–8. – S. 102–128.
 24. Nowodworski W. Województwa wschodnie w świetle tytułów

książek / W. Nowodworski // Rocznik Ziemi Wschodnich. – Warszawa: Wydawnictwo zarządu głównego Towarzystwa Rozwoju Ziemi Wschodnich, 1938. – S. 131–144.

25. Stobniak–Smogorzewska J. Kresowe osadnictwo wojskowe 1920–1945 / J. Stobniak–Smogorzewska. – Warszawa: Instytut Studiów politycznych PAN, oficyna wydawnicza RYTM, 2003. – 419 s.

26. Zakrzewska A. Związek Strzelecki 1919–1939. Wychowanie obywatelskie młodzieży / A. Zakrzewska. – Kraków: Oficyna Wydawnicza “Impuls”, 2007. – 320 s.

Syniak S. L., lecturer of world history cathedra at Rivne State Humanitarian University (Ukraine, Rivne), ssyniak@mail.ru

Cultural and educational direction of Polish paramilitary organizations in Volyn in the 1921–1939 years

The article is devoted to cultural and educational work of Polish paramilitary organizations in Volyn in 1921–1939 years. In particular, investigated the contribution of Polish paramilitary organizations in the cultural and educational life of Volyn in the 1921–1939 years.

The aim – to analyze the achievements of Polish paramilitary organizations in the cultural and educational life in Volyn in the 1921–1939 years.

In the cultural and educational work of Polish paramilitary organizations in Volyn in 1921–1939 years. Was a big problem illiteracy, inability to read and write colonists families and the local community. Territory “Kresy” during the tsarist regime was so neglected in cultural terms, there was no modern postal stations were only in the cities–mail, and the village is not subscribed to newspapers, except subpoenas, such as a summons to court, a letter of America etc. And the letters received late, due to the long road that runs through the local commune and Soltis.

Keywords: Union Colonists, Shooting Union, cultural and educational work, the Second Commonwealth, shooting club, the People’s House, evenings.

Синяк С. Л., преподаватель кафедры всемирной истории, Ровенский государственный гуманитарный университет (Украина, Ровно), ssyniak@mail.ru

Культурно–воспитательное направление работы польских парамилитарных организаций на Волинии в 1921–1939 гг.

Рассмотрена культурно–воспитательная работа польских парамилитарных организаций на Волинии в 1921–1939 гг., в частности, исследовано вклад польских парамилитарных организаций в культурно–воспитательной жизни Волинии в 1921–1939 гг.

Цель исследования – проанализировать достижения польских парамилитарных организаций в культурно–образовательной жизни на Волинии в 1921–1939 гг.

В культурно–воспитательной работе польских парамилитарных организаций на Волинии в 1921–1939 гг. большой проблемой была неграмотность, неумение читать и писать семей осадников и местного населения. Территория “восточных областей” еще при царском режиме была такой запущенной в культурном плане, что не было современных почтовых станций, только в городах находились почты, а село вообще не выпускало газет, за исключением повесток, как, например, повестка в суд, письмо с Америки и т.д. И получали письма с опозданием, через долгий путь, проходившей через местные гмины и солтисов.

Ключевые слова: Союз Осадников, Стрелечий союз, культурно–воспитательная работа, Вторая Речь Посполитая, стрелковый клуб, Народный дом, вечеринки.

* * *

УДК 94(477.83/86)

Лукашів В. Я.

кандидат історичних наук (Україна, Тернопіль), terr87lukaschiw@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ “ТОВАРИСТВА ІМ. М. КАЧКОВСЬКОГО” В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Досліджується економічна діяльність культурно–просвітнього “Товариства ім. М. Качковського” у Східній Галичині упродовж окресленого періоду. Діяльність інституції розвивалася у складних умовах національно–культурного життя українців. “Товариство ім. М. Качковського” належало до москвофільського спрямування, мало на меті поширення освіти і знань серед широкого загалу. Висвітлено процес москвофільської кооперації в Східній Галичині. “Товариство ім. М. Качковського” заснувало низку економічних інституцій, тісно співпрацювало з іншими москвофільськими організаціями. Показано розвиток економічної діяльності товариства в міжвоєнний період. Доведено вплив інституції на суспільно–політичне життя галицьких українців.

Ключові слова: Східна Галичина, “Товариство ім. М. Качковського”, економічна діяльність, москвофільство, кооперація.

Досліджувана тема є актуальною, оскільки дає змогу дослідити економічну діяльність москвофілів крізь призму діяльності “Товариства ім. М. Качковського” в Східній Галичині.

Мета статті – дослідити економічну діяльність “Товариства ім. М. Качковського” в досліджуваній період.

Аналіз вивчення проблеми показав, що для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати такі завдання: проаналізувати передумови інституційного відновлення москвофільської течії у Східній Галичині; дослідити структурні складові інституалізації організації економічної праці товариства і охарактеризувати основні етапи його діяльності в міжвоєнний період; простежити загальні тенденції й особливості розвитку сфери економічної діяльності “Товариства ім. М. Качковського” та його вплив на культурно-просвітне життя Східної Галичини.

Об’єктом дослідження є культурні, просвітні процеси міжвоєнного періоду в контексті досліджуваної проблематики.

Предмет дослідження – основні тенденції економічної діяльності “Товариства ім. М. Качковського” в культурно-просвітньому житті Східній Галичині окресленого періоду.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1919 р., коли було фактично відновлено діяльність “Товариства ім. М. Качковського” – до початку Другої світової війни (1939 р.).

Певні аспекти досліджуваної проблеми проаналізовано дослідниками. Організаційну та інструкторсько-ревізійну діяльність в кооперативному житті Східної Галичини міжвоєнного періоду аналізував Я. Грабов [1]. Історик А. Гаврилко дослідив питання ревізії москвофільських кооперативів у Другій Речі Посполитій [2].

Сучасний львівський дослідник З. Струк вивчав організацію української кооперації на західноукраїнських землях у міжвоєнний період [3].

Безпосередньою джерельною базою роботи є сукупність документів і матеріалів державних архівів України. Основна маса архівних матеріалів, які стосуються досліджуваної проблеми знаходиться у фондах Центрального державного історичного архіву України в м. Львові, ф.182 “Товариство ім. М. Качковського, м. Львів. 1876–1939 рр.” [4–5].

Незначна кількість архівних матеріалів зберігається у Державному архіві Тернопільської області – фонд 231 “Тернопільське повітове староство” [6].

Значну цінність представляють також матеріали наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, бібліотеки Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (м. Львів), Тернопільської обласної наукової універсальної бібліотеки.

Певна частина інформації, що стосується досліджуваної проблеми, подана в міжвоєнних українських періодичних виданнях: “На рубеж” [7], “Рассвіт” [8], “Громадський Голос” [9], “Нова Зоря” [10], “Свобода” [11], “Діло” [12], “Рускій Голос” [13], “Воля Народа” [14] та інших.

Основним напрямком економічної діяльності “Товариства ім. М. Качковського” в міжвоєнний період

була пропаганда кооперації серед широкого загалу Східної Галичини. Даний напрям роботи інституція здійснювала паралельно з іншим москвофільським економічним товариством “Русский ревізійний союз”. Останній у 1920 р. нараховував у своєму складі 139 кооперативів [1, с. 8].

Діяльність кооперативів, організованих “Товариством ім. М. Качковського” не обмежувалася лише господарськими завданнями, їх метою також було соціально-культурне виховання широкого загалу. Один із лідерів товариства А. Гаврилко перерахував кілька засад кооперації: солідарність, жертовність, всесторонність, самодопомога, масова праця, стриманість, ощадливість, еволюційність, незалежність [2, с. 5].

Члени товариства організували спеціальні “руські кооперативні курси заочного навчання”, які періодично організувалися у таких містах Східної Галичини, як: Львів, Городок, Броди, Бучач, Золочів, Жовква, Тернопіль, Стрий, Перемишль та інші [3, с. 23]. Під час навчання слухачів курсів навчали: політичну економію, теорію і практику кооперації, а також історію кооперативного руху [3, с. 37].

Загалом лише упродовж 1926–1931 рр. “Товариство ім. М. Качковського” спільно із “Ревізійним союзом руських кооперативів”, підготувало близько тисячі сільських кооператорів [4, арк. 19–20].

Окрім звичайних кооперативних курсів, які організувала інституція, можна виділити і особливі ревізійно-інструкторські курси, які проводилися упродовж 15 травня – 30 червня 1929 р. Це курс прослухало 22 осіб з вищою або середньою освітою. Курсанти розприділялися на три групи, з яких готували спеціалістів трьох категорій: для кредитних і споживчих кооперативів, а також “для контори Ревізійного союзу руської кооперації” [5, арк. 45].

Москвофільська кооперація в кількісному відношенні програвала народовській, але в якісному – давала значніші результати. Ворожнеча що існувала між обома коопераціями відобразилася на сторінках галицької преси. У 1927 р. газета “Воля Народа” закидала “Ревізійному союзу руських кооперативів”, що він “... розбиває єдність кооперації, розбиває українські маси на ворожі табори” [3, с. 57].

Товариство, спільно з іншими москвофільськими установами, вело активну економічну роботу в Східній Галичині. Її суть полягала у наданні членам-землеробам фахових порад через свого агронома Г. Мальца. За його ініціативи було відновлене так зване “Бюро посередництва”, яке допомагало селянам придбати сільськогосподарське насіння та мінеральні добрива [10, с. 4].

Центральний відділ “Товариства ім. М. Качковського” постійно здійснював роботу для покращення економічних знань широкого загалу. Агрономічний відділ інституції упродовж другої половини 1920-х рр. організував 16 гуртків і провів спеціальні курси по агрономії, садівництву та ветеринарії [12, с. 3].

Навесні 1930 р. в окремих селах Жовківського, Равського, Жидачівського, Перемишлянського та Золочівського повітів було організовано так звані “конкурсні кружки” під керівництвом Г. Мальца. Мета

таких заходів полягала у навчанні сільської молоді ефективних способів ведення сільського господарства. Упродовж травня – червня поточного року було організовано ряд сільськогосподарських курсів. Наприклад, з 19 по 22 травня проходили трьохденні садівничо–городні курси садівничо–огородні в таких селах, як: Журавні та Поморяни. Їх відвідало відповідно 22 та 29 слухачів [3, с. 69].

Упродовж 30 травня – 9 червня 1932 р. правлінням товариства були організовані десятиденні ветеринарні курси в м. Раві Руській. Їх відвідувало 15 слухачів. Усі вони після успішно складених випускних іспитів отримали “спеціальні сертифікати скотоводів”. З 10 по 20 червня 1933 р. в м. Сяноці проходили аналогічні ветеринарні курси за участі 9 відвідувачів. Під час навчання, їх слухачі окрім ветеринарії навчалися також раціональній вигодівлі худоби, а також “будівництву хлівів, догляді за добривами” [2, с. 11].

29 червня 1932 р. Центральний відділ “Товариства ім. М. Качковського” спільно з “Ревізійним союзом руської кооперації” скликали культурно–економічний з’їзд у м. Львові. В ньому брали участь 241 член–делегат (в тому числі 150 селян). Деякі з них, пройшли пішки понад 75 км., щоб прибути до назначеного місця. Даний факт, на думку організаторів, “підтверджує наявність народного духу і кооперативної ідеї” [4, арк. 25зв]. Важливим питанням, яке обговорювалося на з’їзді, була економічна співпраця “русських” організацій з “неруськими” (народовськими). К. Ганасевич говорив про спробу налагодження діяльності товариства із “Маслосоюзом”. Однак, на практиці вона виявилася неможливою через політичну заангажованість “Товариства ім. М. Качковського” [4, арк. 41].

У 1934 р. Центральним відділом інституції було організовано трьохденні безкоштовні курси садівництва, городництва та бджільництва. Їх проводив інженер–агроном та спеціаліст–садовод. Вони проходили в таких населених пунктах, як: с. Журавні (19–21 травня), с. Поморяни (22–24 травня) [10, с. 5].

У 1937 р. в с. Яблониця Польська були проведені жіночі господарські курси, які відвідувало 27 заміжніх жінок віком 17–30 років, а також дві п’ятнадцятирічні дівчини. Предмети, які викладалися на цих курсах, значно відрізнялися від звичайно практикованих, але це також було своєрідним внеском у піднесення господарського рівня широкого загалу. Тут викладалося: приготування їжі, прийом гостей, заготівля продуктів та багато іншого. Окрім того, читалися лекції з бджільництва, птахівництва та городництва [3, с. 92].

Останні передвоєнні курси відбувалися упродовж 21 січня – 21 березня 1939 р. Їх програма передбачала лекції з хорового співу, дирекентури, організації читалень та народних театрів. На ці предмети виділялося по шістьнадцять годин на тиждень. Курси вели члени місцевих читалень “Товариства ім. М. Качковського” [4, арк. 46].

Отже, економічна діяльність “Товариства ім. М. Качковського” справила значний вплив на культурно–просвітне життя Східної Галичини у міжвоєнний період. Його діяльність сприяла поширенню економічної грамотності серед широкого загалу. Інституція намагалася поширити

москвофільську ідеологію серед населення Східної Галичини.

Список використаних джерел

1. Грабов Я. Організаційна та інструкторсько–ревізійна діяльність в кооперативному житті / Я. Грабов. – Прага, 1923. – 24 с.
2. Гаврилко А. Ревізори та ревизія кооператив / А. Гаврилко. – Львів, 1935. – 16 с.
3. Струк З. Організація української кооперації на західноукраїнських землях у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / З. Струк. – Львів, 2000. – 137 с.
4. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 182 (Товариство ім. М. Качковського). – Оп. 1. – Спр. 263 (Звіти, протоколи, відомості про видавничу, організаційну та господарсько–економічну діяльність товариства, 1920–1935 рр.). – 79 арк.
5. Там само. – Спр. 317 (Рапорти, повідомлення та ін. матеріали про діяльність товариства, 1926–1933 рр.). – 86 арк.
6. Державний архів Тернопільської області. – Ф. 231 (Тернопільське повітове староство). – Оп. 1. – Спр. 62 (Звіт про діяльність Тернопільської філії “Общества им. М. Качковського”, 1929–1934 рр.). – 57 арк.
7. Левицький Р. Къ дѣлу / Р. Левицькій // На рубежѣ. – 8 декабря 1927. – С. 4–6.
8. Наши организационные задачи // Рассвѣтъ. – 12 мая 1923. – С. 1–2.
9. Чого хочуть Сельроб–москвофіли? // Громадський Голос. – 18 жовтня 1930. – С. 4–7.
10. Москвофіли і українці // Нова Зоря. – 21 серпня 1934. – С. 3–5.
11. З московського табору // Свобода. – 30 грудня 1933. – С. 5–8.
12. Як господарять москвофіли // Діло. – 29 січня 1933. – С. 2–5.
13. Ювильейне фарисейство // Руській Голос. – 22 января 1928. – С. 2–4.
14. Наше становище в національнм питанню // Воля Народа. – 18 липня 1926. – С. 3–5.

References

1. Grabov J. Organizacijna ta instruktorsko–revizijna dijalnist' w kooperativnomu zhytti / J. Grabov. – Praga, 1923. – 24 s.
2. Gavrylko A. Revizory ta revizija kooperatyv / A Gavrilko. – L'viv, 1935. – 16 s.
3. Struk Z. Organizacija ukrai'ns'koi' kooperacii' na Zahidnoukrai'ns'kyh zemljah u mizhvoe'nnyj period (1921–1939 rr.) / S. Struk. – L'viv, 2000. – 137 s.
4. Centralnyj derzhavnyj istorichnyj archiv Ukrai'ny, m. Lviv. – F. 182 (Tovaristvo im. M. Kachkovskogo). – Op. 1. – Spr. 263 (Zvity, protocoly, vidomosti pro vydavnytschu, organizacijnu ta gospodars'ko–economitschnu dijalnist' tovaristva, 1920–1935 rr.). – 79 ark.
5. Tam samo. – Op. 1. – Spr. 317 (Raporty, povidomlennja ta in. materialy pro dijalnist' tovaristva, 1926–1933 rr.). – 86 ark.
6. Derzhavnyj archiv Ternopil'skoi' oblasti. – F. 231 (Ternopil'ske povitove starostvo). – Op. 1. – Spr. 62 (Zvit pro dijal'nist' Ternopil'skoi' filii “Obschestva im. M. Kachkovskogo”, 1929–1934 rr.). – 57 ark.
7. Levyts'kij R. K delu / R. Levyts'kij // Na rubezhi. – 8 dekabrya 1927. – S. 4–6.
8. Naschi organizatsionnye zadatschi // Rasset'. – 12 maja 1923. – S. 1–2.
9. Tschogo chotschut' Sel'rob–moskvophily? // Gromad's'kyj Golos. – 18 zhovtnja 1930. – S. 4–7.
10. Moskvophily i ukrai'nci // Nowa Zorja. – 21 serpnja 1934. – S. 3–5.
11. Z moskows'kago tabory // Swoboda. – 30 grudnja 1933. – S. 5–8.
12. Jak gospodarjat' moskwophily // Dilo. – 29 sitschnja 1933. – S. 2–5.
13. Juvilejne pharysejstwo // Russkij Golos. – 22 sitschnja 1928. – S. 2–4.
14. Nashe stanovysche w natsional'nim pytannju // Wolja Naroda. – 18 lypnja 1926. – S. 3–5.

Lukashiv V. Ja., candidate of Historical (Ukraine, Ternopil),
terr87lukaschiw@gmail.com

Economic activity “Association named after M. Kachkovsky” in Eastern Galicia in the interwar period

We study the economic activities of cultural and educational “Association named after M. Kachkovsky” in Eastern Galicia during the framed period of time. Functioning of developed in difficult conditions of national Ukrainian cultural life. “Association named after M. Kachkovsky” belonged to the Russophile orientation, was intended to spread education and awareness among the general public of population. The process Russophile cooperation in Eastern Galicia. “Association named after M. Kachkovsky” established a number of economic institutions closely with other organizations Russophile. The development of economic activity in the interwar period. The influence of Association in social and political life of Galician Ukrainian.

Keywords: Eastern Galicia, “Association named after M. Kachkovsky”, economic activities, moskwofilst, cooperation.

Лукашич В. Я., кандидат исторических наук (Украина, Тернополь),
terr87lukaschiw@gmail.com

Экономическая деятельность “Общества им. М. Качковского” в Восточной Галиции в межвоенный период

Исследуется экономическая деятельность культурно–просветительного “Общества им. М. Качковского” в Восточной Галиции в течение очерченного периода. Деятельность институции развивалась в сложных условиях национально–культурной жизни украинцев. “Общество им. М. Качковского” принадлежало к москвофильскому направлению, имело целью распространения образования и знаний среди широкой общественности. Освещен процесс москвофильской кооперации в Восточной Галиции. “Общество им. М. Качковского” учредило ряд экономических институций, тесно сотрудничало с другими москвофильскими организациями. Показано развитие экономической деятельности общества в межвоенный период. Доказано влияние институции на общественно–политическую жизнь галицких украинцев.

Ключевые слова: Восточная Галиция, “Общество им. М. Качковского”, экономическая деятельность, москвофильство, кооперация.

* * *

УДК 930.1:94(477)

Ільницький В. І.

кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка (Україна, Дрогобич), vilnickiy@gmail.com

ПРОВЕДЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ РАДЯНСЬКОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ У КАРПАТСЬКОМУ КРАЇ ОУН

На основі невідомих і маловідомих документів та матеріалів розглядаються хід, масштаби та форми проведення перших мобілізаційних кампаній. Розкриті заходи та ставлення українських націоналістів щодо мобілізаційних кампаній. З'ясовано, що попри потребу поповнення рядів збройних сил, вони мали на меті підірвати притік людського ресурсу у лави ОУН і УПА. Доведено, що повноцінно протистояти потужній репресивно–каральній та ідеологічній машині українській визвольній рух не міг, проте діяльність українського визвольного руху стала серйозною перепорою у мобілізаційній кампанії.

Ключові слова: мобілізація, український визвольний рух, Карпатський край.

Упродовж останніх років історична наука в Україні збагатилася значною кількістю різноаспектних і об'єктивних досліджень українського визвольного руху 1940–1950–х рр. Проте дана проблематика й надалі не знаходить однозначної оцінки. Більше того, продовжують з'являтися праці, в яких діяльність ОУН і УПА висвітлюється з позицій колишньої офіційної радянської історичної науки. Саме тому виникає необхідність вивчення специфіки національно–визвольної боротьби українського народу 1940–1950–х рр. на основі аналізу документально підтверджених фактів, а не зміфологізованих суджень. При цьому постає завдання осмислення не лише особливостей організації та діяльності визвольного руху, а й механізмів і засобів (у тому числі спеціальних)

боротьби радянських спецорганів з українським підпіллям.

Доцільно зауважити: дослідники приділили значну увагу боротьбі радянського карально–репресивного апарату проти ОУН і УПА. У цьому контексті слід відзначити праці І. Біласа, Д. Веденєєва та Г. Биструхіна, А. Кентія, Ю. Киричука, В. Сергійчука та інших [1; 2; 11; 12; 18].

Проте окремого дослідження, яке б розкривало хід та особливості мобілізації у Карпатському краї ОУН, що охоплював колишні Дрогобицьку, Закарпатську, Станіславську, Чернівецьку області УРСР, нема.

Одразу ж після приходу радянської адміністрації на терени Карпатського краю ОУН розпочалася примусова мобілізація до Червоної армії (поповнити лави радянського війська мали чоловіки 1908 – 1926 рр. народження, хоча нижня межа опускалася і до 1894 р.н.), завданням якої було не лише заповнити військові підрозділи на фронті, але й до певної міри підірвати живі сили підпілля (позбавити людської і соціальної бази), джерела поповнення кадрів. Безумовно, відповідно налагоджена роз'яснювально–пропагандистська робота ОУН і УПА давалася взнаки, значна частина призовників вливалися у ряди українського визвольного руху, окремі, ухилиючись, переходили на самостійно. Українські націоналістичні формування намагалися за будь–яку ціну зірвати мобілізаційні кампанії. Самі радянські органи відзначали активізацію націоналістів під час мобілізаційних заходів. Основними заходами, окрім пропаганди, було використання обстрілів колон призовників, які направлялися на пересильні пункти або до райвоенкоматів, погрози сім'ям тих, хто з'явився на призив, збройний опір працівникам райвоенкоматів і районного партактиву, які проводили роботу в селах [3, арк. 25]. Радянські документи рясніють масивом описів антимобілізаційної кампанії: “...по окремих сільрадах військовозобов'язані після оповіщення не з'являються чи на шляху слідування розбігаються, завдяки діям ворожих елементів і різноманітних груп, які направлені на зрив мобілізації” [10, арк. 13; 8, арк. 2]. Так, 18 серпня Солотвинським райвоенкоматом було направлено в м. Станіслав групу призовників численністю 150 осіб у супроводі начальника 3–ї частини райвоенкомату та 5 бійців ВБ. На шляху слідування у районі села Журоки Солотвинського району на них напала озброєна група, відкривши вогонь із автоматів і гвинтівок. Всі призвані у ЧА розбіглися. Капітан і два бійці ВБ вернулись в райвоенкомат, а три бійці пропали безвісті [18, с. 187].

Загалом мобілізація в ЧА відбувалася досить повільно, населення противилося та не бажало служити. На 19 травня 1944 р. у семи районах Станіславської області (Городенківський, Гвоздецький, Заболотівський, Коломийський, Снятинський, частково Коршівський, Чернолицький), де працювали призивні комісії, підлягало явці 35 532 особи (із них 4 301 поляків), до призивних пунктів з'явилося 31 118 осіб (4 091 поляків). Таким чином, із осіб, які підлягали призиву, не з'явилося 4 414 осіб (210 поляків) [3, арк. 26]. Із 31 118 осіб, що з'явилися на призив, заброньованими організаціями і установами виявилось 4 275 осіб (із них 1 254 поляків), крім цього 3 747 осіб